

Ауторско право отворени приступ

Др Драгана Столић

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“

stolic@unilib.rs

Едукација стипендиста Министарства науке
Народна библиотека Србије, 10–11. октобар 2023.
(Zoom meeting)

Теме

1) Ауторско право

Основни појмови, овлашћења аутора, трајање права, повреде права, заштита докумената у отвореном приступу

2) Отворени приступ

Видови отвореног приступа: репозиторијуми и часописи (Creative Commons стандард)

I. Ауторско право

Право интелектуалне својине

1) АУТОРСКО ПРАВО И СРОДНА ПРАВА

а) ауторско право

- б) право интерпретатора
- в) право произвођача фонограма
- г) право произвођача видеограма
- д) право произвођача емисије
- ђ) право произвођача базе података
- е) право првог издавача слободног дела
- ж) право издавача штампаних издања за посебну накнаду

► Чим настане у одређеној форми, ауторско дело ужива ауторскоправну заштиту

2) ПРАВО ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ

- а) патентно право
- б) право жига
- в) право заштите ознаке географског порекла
- г) право заштите индустријског дизајна
- д) право заштите топографије интегрисаног кола
- ђ) право заштите биљне сорте
- е) право сузбијања нелојалне конкуренције
- ж) пословна тајна

• Поступак признавања код надлежног управног органа (**Завод за интелектуалну својину**)

Ауторско право

- ▶ Интерес да познају ауторско право имају>
 - ▶ сви који користе ауторска дела
 - ▶ сви који креирају ауторска дела
- ▶ Штити права аутора ***у односу на његово ауторско дело***
- ▶ Закон о ауторском и сродним правима
http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_autorskom_i_srodnim_pravima.html („Службени гласник РС “104/2009, 99/2011, 119/2012 и 29/2016 – одлука УС и 66/2019)

Нови Закон у припреми

- ▶ Нацрт Закона о ауторском и сродним правима
- ▶ <https://www.zis.gov.rs/wp-content/uploads/nacrt-zakona-o-autorskom-i-srodnim-pravima-16-01-2023-min.pdf>

Ауторско дело

- ▶ “Ауторско дело је оригинална духовна творевина (...)” (ЗАСП, чл. 2)
- ▶ Дело мора да има форму: може да постоји независно од свог творца
- ▶ Неважно: сврха дела, квалитет, допуштеност, обим и др. (ЗАСП, чл. 2)
- ▶ Дело: необјављено, објављено или издато – увек је заштићено!
- ▶ Ауторскоправну заштиту имају и: **делови дела, незавршена дела, наслов дела** (ЗАСП, чл. 3)
- ▶ Ауторскоправној заштити не подлежу опште идеје, начела, принципи, упутства; закони, подзаконски акти, тумачења закона и др. (ЗАСП, чл. 6)

Врсте дела

- ▶ Изворна дела
- ▶ Дела прераде
- ▶ Збирке

(ЗАСП, чл. 4-5)

Врста дела директно утиче на обим овлашћења; подразумева обавезу прибављања дозволе како од носиоца ауторског права на делу прераде односно збирке, тако и од носиоца права на изворном делу или делима

Аутор

- ▶ **Физичко лице** које је створило дело
- ▶ Својство аутора није ствар избора и није преносиво
- ▶ Могу се пренети (уступити) поједина овлашћења (**уговор, наслеђивање** или непосредно **на основу закона**)
- ▶ Лице које није аутор, а које је **стекло** нека овлашћења, назива се **носиоцем ауторског права**.
- Носиоци ауторског права су:
 - **аутор (изворни) и друга лица (деривативни)**

Коаутор

- ▶ Коаутори: више аутора који су **вољно** учествовали у стварању дела. Подразумева **стваралачку сарадњу** и **недељивост** стварачког доприноса.
- ▶ **Није коаутор**: лице које је пружио организациону, техничку, финансијску помоћ, које је дало подстрек или идеју
- ▶ Доприноси појединих коаутора не могу постојати самостално, већ само као део целине
- ▶ Доприноси припадају истој области стваралаштва

Права аутора – овлашћења

Овлашћења:

- ▶ **Личноправна** – заштита моралних права аутора
- ▶ **Имовинскоправна** – заштита ауторових материјалних интереса

Личноправна овлашћења

1) Овлашћење за признање ауторства (право патернитета) –
(ЗАСП, чл. 14)

Основ за супротстављање плагијаризму

2) Овлашћење на назначење имена аутора – да се име назначи на сваком примерку дела (ЗАСП, чл. 15)

3) Овлашћење на објављивање дела – аутор је овлашћен да објави, односно да забрани другима да објаве дело (ЗАСП, чл. 16)

4) Овлашћење на заштиту интегритета дела – заштита „истоветности дела приликом сваког облика његовог јавног саопштавања (испољавања)“ (Марковић, Поповић, стр. 58)
(ЗАСП, чл. 17)

5) Овлашћење на супротстављање недостојном коришћењу дела
(ЗАСП, чл. 18)

Имовинскоправна овлашћења

1) Овлашћење на умножавање дела – бележење на телесни носач, односно производња примерака дела; Постављање дела на интернет (upload, download), као и сам приступ делу (browse) због краткотрајног бележења дела на радну меморију рачунара односно сервера

(ЗАСП, чл. 20)

2) Овлашћење на стављање примерака у промет

3) Овлашћење на давање примерака дела у закуп и на послугу

Имовинскоправна овлашћења се могу наследити или уступити (уговор – ауторски уговор, издавачки уговор и др.); уступање може бити искључиво или неискључиво

Трајање права

- ▶ **Личноправна овлашћења** – трајна
 - По истеку рока трајања имовинскоправних овлашћења: брига о заштити моралних права прелази са наследника на удружења аутора и институције из области културе, науке и уметности
 - Свако лице има право да штити морална права аутора!
(ЗАСП, чл. 102-107)
- ▶ **Имовинскоправна овлашћења**: живот аутора и 70 година од смрти аутора или коаутора који је последњи умро
- ▶ Анонимна дела: 70 година од објављивања
(1. јануар оне године која следи за годином у којој је навршено 70 година)

Ограничења ауторског права

- **Суспензија (ЗАСП 42-54в)**: укидају се искључива имовинскоправна овлашћења; **без дозволе аутора или његовог правног следбеника и без плаћања накнаде може се** умножавати, односно јавно саопштавати ауторско дело у случајевима као што су: спровођење судског поступка, јавно информисање, настава, испит, лично усавршавање, личне потребе; цело дело само ако је тираж исцрпљен дуже од две године, цитирање, под условом да се наведе име аутора, назив дела и место где је дело објављено

Повреда ауторског права

- ▶ Односи се на предмет заштите; између дела које је предмет заштите и дела на којем је уочена повреда права постоји идентичност или изразита сличност
- ▶ Поклапање са садржином бар једног искључивог овлашћења
- ▶ Не постоји правни основ за извршење (нема уговора, наслеђивања, законских одредби)
- ▶ Тужилац: за решавање грађанских спорова: Виши суд у Београду, другостепени – Апелациони суд
- Тужилац упућује **тужбени захтев** (утврђење постојања повреде права, престанак вршења повреде права, уништење или преиначење предмета, објављивање пресуде о трошку туженог, пружање информације, повраћај неосновано стеченог, накнада штете, вишеструка накнада и др.)

Закони и документи

- ▶ Кривични законик РС
„Кривична дела против интелектуалне својине“, чл. 198-202
- ▶ Гласник Универзитета у Београду
(бр. 193, 10. јул 2016)
- ▶ Кодекс професионалне етике Универзитета у Београду
- ▶ Правилник о поступку утврђивања неакадемског понашања у изради писаних радова
- ▶ Правилник о раду етичких комисија и одбора за професионалну етику Универзитета у Београду

<http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/glasnik-zakoni/193GlasnikUni.pdf>

II. Отворени приступ

Појам

2001. Budapest Open Access Initiative (BOAI)

- Покрет за отворени приступ **Open access (OA)**

Отворени приступ подразумева да сваки корисник који има приступ интернету било где у свету има право да чита, преузима, чува, штампа и користи дигитални садржај радова објављених у отвореном приступу, са једином обавезом да их коректно цитира.

Није: самопубликовање, избегавање рецензије, литература “ниже вредности”

- С. Харнад: Отворени приступ је **слободан, бесплатан (free), тренутни (immediate), трајан (permanent), онлајн приступ рецензираним, истражичким чланцима (peer-reviewed research journal articles)**

Видови отвореног приступа

- ▶ **Зелени (GREEN)** – самоархивирање и изградња мреже институционалних или дисциплинарних репозиторијума (радови као препринт или постпринт)
- ▶ **Златни (GOLD)** – објављивање радова у часописима који су у отвореном приступу, у потпуности или делимично – тзв. хибридни часописи (<http://www.doaj.org/>); неки наплаћују публикавање од аутора (пројекти или институције, фондације које финансирају пројекте) – *Article Processing Charge (APC), publication fee*

Комерцијални издавачи и отворени приступ

- ▶ Издавачи дозвољавају да аутори препринте прихваћене за објављивање у њиховим часописима поставе у дигиталне репозиторијуме својих институција (CERN, Harvard University, MIT, Berkeley, Max Planck Institute) или међународне тематске репозиторијуме
- ▶ Политика појединих издавача у погледу преношења ауторских права **Sherpa/Romeo** (*Securing a Hybrid Environment for Reserach Preservation and Access*)

www.sherpa.ac.uk/romeo

(Rights Metadata for Open Archiving)

Advances in Mathematics

Publication Information

Title	Advances in Mathematics [English]
ISSNs	Print: 0001-8708
URL	https://www.sciencedirect.com/journal/advances-in-mathematics
Publishers	Elsevier [Commercial Publisher]

Publisher Policy

Open Access pathways permitted by this journal's policy are listed below by article version. Click on a pathway for a more detailed view.

Published Version [pathway a]	 None CC BY-NC-ND 	 Any Website, Journal Website, +4	+
Published Version [pathway b]	 None CC BY 	 Any Website, Journal Website, +5	+
Published Version [pathway c]	 None CC BY PMC 	 Any Repository, Subject Repository, Journal Website, +4	+
Accepted Version [pathway a]	 None CC BY-NC-ND 	 arXiv, RePEc, Author's Homepage	-
 Embargo	No Embargo		
 Licence	CC BY-NC-ND		
 Location	Author's Homepage		

Copyright

[Overview](#)

[Author rights](#)

[Institution rights](#)

[Government rights](#)

[Find out more](#)

Overview

In order for Elsevier to publish and disseminate research articles, we need certain publishing rights from authors, which are determined by a publishing agreement between the author and Elsevier.

For articles published open access, the authors license exclusive rights in their article to Elsevier where a CC BY-NC-ND end user license is selected, and license non-exclusive rights where a CC BY end user license is selected.

For articles published under the subscription model, the authors transfer copyright to Elsevier.

Regardless of whether they choose to publish open access or subscription with Elsevier, authors have many of the same rights under our publishing agreement, which support their need to share, disseminate and maximize the impact of their research.

For open access articles, authors will also have additional rights, depending on the Creative Commons end user license

Заштита дела у онлајн окружењу

– Creative Commons

<https://creativecommons.org/>

- “СС лиценце представљају **ауторскоправне уговоре** за постизање баланса (који се, иначе, не може достићи традиционалним задржавањем свих ауторских права, често израженим напоменом: “сва права задржана”).”
- ▶ “СС правни инструменти пружају свима једноставан и стандардизован **начин уступања ауторског или сродног права и задржавање неких права.**”
 - ▶ “Све СС лиценце помажу ауторима и другим носиоцима ауторског или сродног права да задрже ауторско право, али и да дозволе умножавање, дистрибуцију, прераду својих дела.”

Лиценце

- ▶ **Ауторство** (Attribution – CC BY)
- ▶ **Ауторство** – некомерцијално (Attribution-NonCommercial – CC BY-NC)
- ▶ **Ауторство** – некомерцијално – без прерада (Attribution-NonCommercial-NoDerivs – CC BY-NC-ND)
- ▶ **Ауторство** – некомерцијално – делити под истим условима (Attribution-NonCommercial-ShareAlike – CC BY-NC-SA)
- ▶ **Ауторство** – без прерада (Attribution-NoDerivs – CC BY-ND)
- ▶ **Ауторство** – делити под истим условима (Attribution-ShareAlike – CC BY-SA)

Примена

- ▶ Википедија
- ▶ Докторске дисертације

- ▶ Бесплатно и једноставно лиценцирање
- ▶ Суд признаје ове лиценце

Примена стандарда на докторске дисертације (Прилог 3: Изјава о коришћењу)

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

У Београду, 22. 11. 2012.

Докторске дисертације брањене на универзитетима у Београду, Нишу и Крагујевцу садрже и Изјаву о коришћењу са лиценцама Креативне заједнице. Избором лиценце докторанд одређује услове под којима његова дисертација може да се користи.

Потпис докторанда

<https://creativecommons.org/choose/?jurisdiction=rs>

New to Creative Commons? [[Considerations before licensing](#)] [[How the licenses work](#)]

Explore the **Creative Commons licenses**. [[Want public domain instead?](#)]

[[Looking for earlier license versions, including ports?](#)]

License Features

Your choices on this panel will update the other panels on this page.

Allow adaptations of your work to be shared?

Yes No Yes, as long as others share alike

Allow commercial uses of your work?

Yes No

Selected License

Attribution-NoDerivatives 4.0 International

Поступак додељивања лиценци онлајн или офлајн документима – на страници Creative Commons (“Изаберите лиценцу”)

Лиценцирање садржи неколико основних корака: 1) избор услова под којима желимо да се наше дело користи из чега произлази и одговарајући тип лиценце

This is not a Free Culture License.

Help others attribute you!

This part is optional, but filling it out will add machine-readable metadata to the suggested HTML!

Title of work ?

Attribute work to name ?

Attribute work to URL ?

Source work URL ?

More permissions URL ?

2) Унос података о делу (наслов, података о ауторству), одређивање о којем типу дела је реч (текст, видео, аудио и др.)

Нав

Have a web page?

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](#).

Copy this code to let your visitors know!

```
<a rel="license"
href="http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/"><img alt="Creative Commons License" style="border-width:0"
src="https://i.creativecommons.org/l/by-nd/4.0
```

Normal Icon Compact Icon

Learn [how to share your work with existing communities](#) that have enabled Creative Commons licensing.

Creative Commons is a non-profit organization.
We need your support to continue providing these tools.
[Donate today!](#)

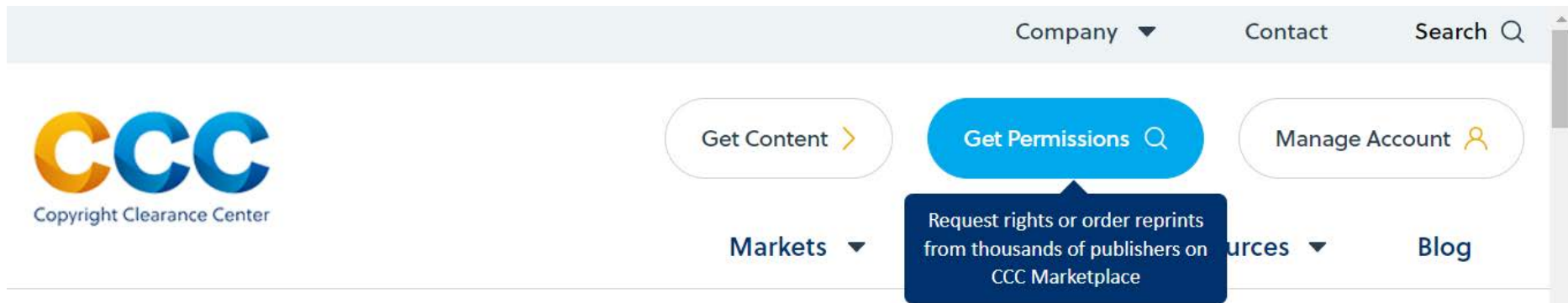
Support

This page is available in the following languages:
[Castellano](#) [Castellano \(España\)](#) [Català](#) [Dansk](#) [Deutsch](#) [English](#) [Esperanto](#) [français](#) [Galego](#)

3) У зависности од тога да ли је реч о делу које је доступно онлајн или офлајн, систем ће креирати одговарајући кôд, односно стандардизовани текст који треба да унесемо у дело.

<https://www.copyright.com/solutions-rightslink-scientific-communications/>

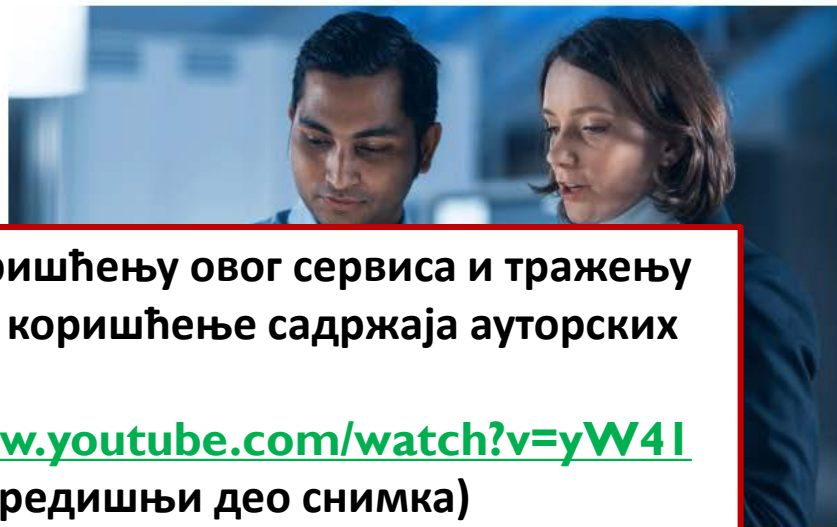

Home > RightsLink for Scientific Communications

Software

RightsLink for Scientific Communications

Advanced scholarly communications work the Open Access com

Више о коришћењу овог сервиса и тражењу дозволе за коришћење садржаја ауторских дела

<https://www.youtube.com/watch?v=yW4IKzkxdJg> (средишњи део снимка)

Sneak to our team

<https://marketplace.copyright.com>

Питања

▶ stolic@unilib.rs

